

ALAN WATTS

DEVINO CEEA CE EȘTI

Traducere din limba engleză:
MIHAI POPA-RADU

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

Prefața editorului	5
Paradoxul negării de sine	13
Devino ceea ce ești	23
Degetul și Luna	25
Importanță	33
Tao și <i>Wu-Wei</i>	35
Atingerea diafană	43
Păsări pe cer	45
Mergând pe roată	53
Limbajul experienței metafizice	55
Intenții pozitive	73
Zen	75
Unul	83
Există un inconștient?	91
Acel îndepărtat eveniment divin	98
Parabola despre coada vacii	106
Al doilea nemuritor	111
Credința și faptele în budism	118
Mâine nu vine niciodată	144
Ce este Realitatea	147
Nașterea Fiului divin	150

PREFAȚA EDITORULUI

Așa cum sugerează și titlul, *Devino ceea ce ești* reprezintă o colecție de scrieri ale lui Alan Watts care tratează dilema celui ce se caută pe sine, căutare pe care adeseori o facem sacrificându-ne capacitatea de a ne vedea viața „exact așa cum este”. După cum scria Alan Watts:

Viața există doar în acest moment, iar în acest moment ea este infinită și eternă. Și asta întrucât momentul prezent este infinit de scurt; înainte să-l putem măsura, el a trecut, dar cu toate acestea va persista pentru eternitate. Această mișcare și schimbare a fost numită de chinezi Tao... Un înțelept a spus odată: Cu cât vom *încerca* să fim în acord cu Tao, cu atât ne vom îndepărta de el. Doar că nu avea pe de-a-ntregul dreptate. Lucrul curios e că nu putem fi în dezacord cu Tao nici dacă vrem; chiar dacă gândurile pot fugi în trecut sau în viitor, ele nu pot evada din momentul prezent.

Înțeleasă în acest sens, sintagma „devino ceea ce ești” este în același timp un îndemn imposibil și o realitate de neignorată.

Acest volum este o culegere de articole ale lui Alan Watts scrise în anii '50, presărate cu scurte eseuri scrise în anii '30 înainte de venirea sa din Anglia în Statele Unite. Articolele scurte au apărut pentru prima dată în jurnalul *The Middle Way*, editat de Buddhist Lodge of London. Colecția debutează cu articolul „Paradoxul negării de sine”. Deși manuscrisul original nu este datat, mașina de scris cu care a fost dactilografiat a fost achiziționată în 1953,

iar conținutul și lungimea lui sunt similare cu cele ale altor articole citite de Alan Watts la postul de radio KPFA din Berkeley, California, începând cu 1955. Aceste lecturi radiofonice s-au bucurat de succes și s-au derulat pe parcursul a peste trei decenii.

Cel de-al doilea articol, primul din seria celor scurte și cel care dă titlul prezentului volum, a fost extras dintr-un caiet de însemnări și tăieturi din ziare ce conține câteva dintre articolele timpurii ale lui Watts. Pe versoul paginii cu articolul se afla capsat un anunț al unor întâlniri ce urmau să aibă loc la Buddhist Lodge în lunile martie, aprilie și mai 1938.

Cel de-al treilea articol, „Degetul și Luna”, a fost reintitulat astfel de către Watts, titlul lui original fiind „Tărâmul Spiritului”. Este datat 17 aprilie 1955 și abordează limitările practicilor religioase occidentale în contextul gândirii Zen și al celei orientale în general. Cu cel de-al patrulea material, intitulat „Importanța”, revenim la seria de articole apărute în publicația *The Middle Way*, acest frumos articol făcând referire la un poem japonez.

În cel de-al cincilea articol, „Tao și Wu-Wei”, Watts scrie despre importanța conceptelor „*a nu face*” și „*a nu te forța*”, care sunt fundamentale în taoismul chinez. Undeva pe la mijlocul articolului, Watts scrie despre „cei doi ani de prelegeri”, referindu-se la cuvântările radiofonice despre care vorbeam înainte. Aceasta a fost probabil una dintre cuvântările mai târzii, iar notițele făcute de el pe ultimele patru pagini ale manuscrisului sugerează faptul că acest articol a fost transcris după o înregistrare, reprezentând probabil textul unuia dintre primele discursuri libere ținute în direct în fața unei audiențe radio.

Cel de-al șaselea articol, „Mergând pe Roată”, este un alt scurt eseu dintre cele apărute inițial în publicația *Calea de Mijloc*. Aici îl întâlnim pe „omul perfect” descris de Chuang-Tzu, cel care „merge pe roată” fără a fi distras

de dorințe, atașament, frică sau regret. Pe versoul paginii din jurnal găsim un citat interesant atribuit lui Tan Ching:

Dacă le permitem gândurilor noastre trecute, prezente și viitoare să se unească într-un șirag, ne legăm singuri cu un lanț. Pe de altă parte, dacă ne păstrăm tot timpul mintea neatașată de nimic, inclusiv de lucruri, atunci ne eliberăm.

Întrucât la vremea respectivă Watts era editorul publicației *The Middle Way*, selectase acest citat spre publicare. O temă similară a fost tratată în diferite lucrări ulterioare ale sale, iar acest citat ilustrează ideile filosofice care i-au influențat gândirea în acea perioadă.

Cel de-al șaptelea capitol marchează trecerea de la materialele radiofonice la un articol scris în 1953 pentru *The Journal of Religious Thought* publicat de Universitatea Howard din Washington, D.C. *Limbajul experienței metafizice* reprezintă o excelentă analiză a similitudinilor existente între cunoașterea căpătată prin intermediul trăirilor mistice și cea acumulată prin studiul științelor naturii, precum și a provocărilor generate de transpunerea în cuvinte a acestor descoperiri și revelații. Articolul este, din multe puncte de vedere, cu mult înaintea timpurilor sale, îmbinând gândirea orientală, fizica și filosofia occidentală cu religia și tinzând către o înțelegere a vieții înrădăcinată în *minunare*, întrucât, citându-l pe Goethe:

Cea mai elevată stare la care poate accede omul este cea de minunare; dacă fenomenele primare îl fac să se minuneze, atunci să fie mulțumit; pentru că nimic nu îi poate oferi ceva mai elevat și nimic altceva nu mai poate el găsi dacă ar căuta dincolo de aceasta; aceasta este limita.

După acest articol urmează o serie de scrieri apărute inițial în publicația *The Middle Way*, printre care se numără „Intenții pozitive”, „Zen”, „Unitatea”, „Există subconștientul?”, „Acel îndepărtat eveniment divin”, „Parabola cozii vacii” și „Al doilea nemuritor”. Perspectiva Zen a lui Watts poate fi remarcată în aceste articole timpurii apărute în *The Middle Way*, care sunt urmate apoi [în prezentul volum] de articolul „Problematika credinței în budism”, în care tratează budismul într-o manieră mult mai profundă. Selecția de articole publicate în revista *The Middle Way* (și adunate ulterior în volumul *Misticul Modern*) se încheie cu alte două scrieri scurte, „Ziua de mâine nu mai vine” și „Ce este Realitatea?” Acestea sunt urmate de un alt articol de amploare din aceeași perioadă, intitulat „Nașterea Fiului Divin: un studiu al unui simbol creștin”, articol publicat prima dată în *The Sufi* la sfârșitul anilor '30. Acesta este un articol interesant în care Watts analizează în profunzime fundamentul mistic al tradiției creștine și în care compară acest simbol al divinității cu alte simboluri aparținând unor religii cu un caracter mistic considerat ca fiind mai pregnant. Iată ce scrie:

A primi universul în tine însuși, după modelul unora dintre „mistici”, înseamnă pur și simplu a deveni îngâmfat la ideea că tu ești una cu Dumnezeu, și astfel a institui o nouă opoziție între întregul atotputernic și partea demnă de dispreț. A te dedica total și într-un mod umil lumii înseamnă a deveni o nonentitate spirituală, un mecanism, o carcasă [goală], o frunză bătută de vânturile circumstanțelor. Dar, dacă lumea este primită și, în același timp, sinele e abandonat, se creează acea uniune care aduce cu sine cea de-a Doua Naștere.

Aceasta rezonază într-un mod familiar cu ideea budistă de Cale de Mijloc, așa cum este și firesc să fie,

Watts continuând pe marginea acestei linii de gândire și concluzionând într-un registru oarecum taoist:

Așadar, când spunem că din uniunea dintre sine și viață (sau lume) ia naștere Hristos, înțelesul este acela că omul evoluează către un nou nivel de conștiință, care nu este nici doar omul, nici doar lumea... Evident, acest nivel există deja, fie că omul este sau nu conștient de el, întrucât două elemente opuse nu pot exista dacă nu este o relație între ele.

Mark Watts
San Anselmo, California

DEVINO CEEA CE EȘTI

PARADOXUL NEGĂRII DE SINE

Cât timp ești viu, trăiește ca un mort, mort de-a binelea;
Apoi, orice ai face și oricum vei face, va fi bine.

Un poem budist, scris în China acum câteva secole, încearcă să pună în cuvinte o intuiție comună aproape tuturor culturilor lumii. Dacă ar fi să o traducem în limbajul familiar al tradiției creștine, devine atât de cunoscută, încât sună aproape ca o platitudine: „Cel ce își va pierde sufletul și-l va găsi”. Ceea ce face ca această idee să nu cadă în derizoriu – la fel ca alte precepte asemănătoare pe care oricine le cunoaște și știe că ar trebui să le respecte, dar nu o face – este faptul că această spusă *nu poate* fi trăită. Și asta întrucât, atâta vreme cât pot face ceva, nu sunt încă mort; înseamnă că nu mi-am pierdut pe deplin viața. Însă în cazul acestei expresii nu avem de-a face cu caracterul absurd al unei porunci imposibil de îndeplinit. Este vorba despre o comunicare reală, despre o descriere a ceva ce li se întâmplă unora, la fel ca ploaia sau ca adierea vântului. Este pur și simplu transpunerea în cuvinte a revelației universale că omul nu este viu cu adevărat până când nu s-a pierdut pe sine, până când nu și-a descleștat strânsoarea cu care în mod obișnuit se agață de propria viață, de bunuri, de reputație și de poziția socială. Este acel adevăr ireductibil conținut în ideea de inspirație monahală a „sfintei simplități”, acel mod de viață care nu implică nicio constrângere, în care nu ai ce să pierzi, pentru că ai

renunțat la tot, în care trăiești un sentiment extraordinar de libertate ce este exprimat poetic prin asemănarea cu păsările purtate de vânt sau cu norii ce plutesc pe cerul nesfârșit. Este acel mod de viață pe care Sfântul Pavel îl descria ca fiind „sărăcia care pe mulți îi face bogați, întrucât, deși nu au nimic, posedă totul”.

Și ce nostalgie nerealistă avem pentru acest mod de viață! Maria-Antoaneta jucându-se de-a ciobănița în grădinile de la Versailles... președinți de mari companii care se retrag în colibe de pescuit din creierul munților... agentul de asigurări care se plimbă singur pe plaja nesfârșită, întrebându-se dacă ar avea curajul să devină căutător de scoici... sau moralistul care își reproșează că nu are încă puterea de a renunța la un salariu confortabil și să trăiască la periferie, așa cum au făcut-o Peter Maurin, Dorothy Day sau iluștrii Francisc din Assisi sau Saint Vincent de Paul. Însă cei mai mulți dintre noi știm că nu o vom face și probabil nici nu am putea-o face – vom continua să ne agățăm de modurile noastre obișnuite de existență cu aceeași neputință cu care dependenții nu se pot desprinde de un comportament distructiv.

Dacă ceea ce spun începe să sune a predică, nu aceasta este intenția mea, întrucât, așa cum spuneam la început, afirmația conform căreia cineva poate cu adevărat să trăiască renunțând la viață nu este un precept care să poată fi pur și simplu respectat și aplicat. Aceasta este ceea ce face ca tot ce vorbim pe tema renunțării de sine sau a transcenderii propriului ego să fie extrem de greșit înțeles. Dacă ne raportăm la această idee ca la un precept, ea poate da naștere la tot felul de falsități morale și spirituale. Fiți întotdeauna cu băgare de seamă când întâlniți pe cineva care vorbește despre efortul de a renunța la sine, de a transcende propriul ego. Îmi amintesc de conversația apocrifă dintre Confucius și Lao-Tzu, în care primul perora pe tema iubirii universale, eliminând sinele.

„Ce prostie!”, strigă Lao-Tzu. „Oare ideea de iubire universală nu se contrazice pe sine? Nu este eliminarea sinelui o manifestare pozitivă a sinelui? Domnule, există universul cu regulile lui neschimbătoare; există soarele și luna, care strălucesc fără încetare; există stelele, al căror mod de așezare nu se schimbă; există păsările și animalele ce conviețuiesc fără abatere; există copaci și tufișuri care cresc în sus fără excepție. La fel ca toate acestea, fii în consonanță cu Tao – modul de a fi al lucrurilor – și vei fi perfect. De ce să ne mai preocupăm atunci în van de mila sau datoria față de aproapele – e ca și cum ai bate toba când vrei să cauți un evadat. Vai, domnule, multă confuzie ai adus în mintea omului!”

Cum spuneam, adevărul conținut în ideea descoperirii vieții prin renunțarea la ea nu este un precept, ci relatarea a ceva ce se întâmplă în multiple feluri. Nu-i este dat oricui să fie un erou moral sau să ajungă un sfânt renumit. Nu-i este dat oricui să trăiască fără constrângerile și responsabilitățile unei familii. De asemenea, nu-i este dat oricui să fie o soție care se sacrifică sau un soț-model. Și, mai mult decât atât, nu-i este dat oricui să fie mulțumit cu propria sa condiție, să se accepte pe sine cu propriile limitări, știind că este o buruiană și neîncercând să fie un trandafir. Unii dintre noi vom încerca încontinuu, cu un oarecare succes, să ne îmbunătățim într-un fel sau altul, și niciun nivel de autoacceptare nu va stopa acest proces. Renunțarea de sine, acceptarea de sine – toate acesta sunt nume pentru același lucru, pentru un ideal spre care nu există nicio cale, o artă pentru care nu există tehnică.

Și atunci de ce această idee este atât de des prezentată ca un precept, ca o povață de urmat, ca o metodă de aplicat? Există în mod evident o contradicție fundamentală în însăși noțiunea de renunțare de sine, precum și în cea de acceptare de sine. Oamenii încearcă să se accepte pe ei înșiși pentru a fi diferiți și încearcă să se abandoneze pen-

tru a căpăta mai mult respect în propriii lor ochi sau ca să atingă un oarece tip de experiență spirituală, o exaltare a conștiinței care, în sine, odată devenită scop, este o formă evidentă de egoism. În esență noi suntem forțați să trăim cu noi înșine, iar încercările de a ne respinge sau de a ne accepta sunt în mod egal inutile, întrucât ele nu reușesc să ajungă la acea esență inaccesibilă a sinelui care încearcă să accepte sau să respingă. Partea din noi care încearcă să ne schimbe este chiar partea ce are nevoie să fie schimbată; doar că este la fel de inaccesibilă precum acul pentru înțepătura propriului său vârf.

Motivul pentru care ideea renunțării de sine apare sub forma imposibilă a unui precept este acela că îmbracă forma a ceea ce budiștii numesc *upaya* – un cuvânt sanscrit care semnifică „un mod înțelept de transmitere a învățaturii”, mai precis o modalitate folosită de maestru de a-i revela discipolului un adevăr ce poate fi înțeles doar pe cale ocolită. Și asta pentru că egoismul egoului înfloarește atunci când crede că se poate controla pe sine, când crede că este stăpân peste procesele, motivațiile și dorințele proprii. Astfel, unul dintre rezultatele importante ale oricărei încercări autentice de renunțare sau acceptare de sine îl reprezintă descoperirea adevărului umilitor că lucrul acesta este imposibil. Și aceasta este, practic, moartea egoului, care devine sursa neașteptată a unui mod de viață atât de nou și de viu, încât dă senzația unei renașteri. În acest sens metaforic, egoul dispare odată ce-și conștientizează neputința de a se schimba în mod semnificativ. De aceea în budismul Zen tema transcenderii sinelui este asemănată cu încercarea unui țânțar de a înțepa un taur de fier, iar moartea transformatoare se întâmplă, conform unuia dintre vechii maeștri, exact în momentul în care fierul din care e făcut taurul respinge în mod ferm și fără echivoc trompa fragilă a țânțarului.

Există bineînțeles un oarecare refugiu pentru iluzia importanței sinelui în faptul că noi trebuie mai întâi să

facem efortul foarte dârz de a înțepa taurul. Cei „din grup” se diferențiază de cei „din afara grupului”, inițiații de *hoi polloi*, printr-un proces de „trecere prin moară, de măcinare”, de îndurare a unor suferințe care apoi sunt afișate ca o măreață insignă de absolvire. De aceea unul dintre cele mai reprobabile aspecte ale falsității spirituale este menționarea discretă și indirectă a „suferințelor cumplite” prin care inițiatul a trecut. De asemenea, în rândul celor care aspiră la starea de grație, această confuzie se manifestă sub forma dorinței ardente și a hotărârii de a mușca din taur cât mai tare, pentru a concluziona ulterior, fără urmă de echivoc, că acest lucru este imposibil.

Personal am descoperit că aceia care au murit cu adevărat în sensul în care vorbim aici nu fac nicio referire la rolul pe care l-ar fi avut ei înșiși în proces. Ei se consideră leneși și norocoși. Consideră că ceea ce au făcut ei este simplu și că oricine altcineva poate face, pentru că, în esență, ei nu au făcut altceva decât să recunoască un adevăr universal al vieții, valabil atât pentru cei slabi și proști, cât și pentru cei puternici și înțelepți. În plus, ei ar spune că e preferabil să fii slab și prost, întrucât o voință puternică și o minte inteligentă pot să ne împiedice sau să ne complice capacitatea de a vedea. Un comerciant de succes va fi probabil mai puțin înclinat să-și accepte ignoranța decât un cerșetor. Pentru adevărații morți-reîntorși-la-viață – fie că-i numim înțelepți, mistici, buddha, jivanmukta sau oricum altcumva – însăși ideea că au căpătat acea stare prin efort propriu sau datorită unei abilități speciale li se pare absurdă și imposibilă.

În acest context, putem fi aproape siguri că ne confruntăm cu o escrocherie spirituală foarte rafinată atunci când se pune un accent mare pe ideea de suferință și de disciplină, de înfruntare a greutăților și de voință și când se spune că toate acestea reprezintă condiții prealabile esențiale pentru a fi acceptați în rai.

DEVINO CEEA CE EȘTI

Se spune că forma cea mai înaltă de înțelepciune este detașarea, în sensul conținut în cuvintele lui Chuang-Tzu: „Omul perfect își folosește mintea precum o oglindă; nu se atașează de nimic; nu respinge nimic; percepe fără a păstra”. Detașarea înseamnă să nu ai nici regrete legate de trecut, nici temeri legate de viitor; înseamnă să lași viața să îți urmeze cursul, fără a încerca să intervii în felul în care ea curge și se schimbă, neîncercând să prelungești momentele plăcute și nici să grăbești trecerea celor neplăcute. Asta înseamnă să te miști în pas cu viața, să fii în perfect acord cu muzica ei schimbătoare, asta se înțelege prin ceea ce numim Iluminarea. Pe scurt, înseamnă detașarea atât de trecut, cât și de viitor și a trăi în eternul Acum. Și asta întrucât în realitate, nici trecutul și nici viitorul nu au o existență independentă de acest Acum; ele însele sunt doar niște iluzii. Viața există doar în acest moment, iar în acest moment ea este infinită și eternă. Și asta întrucât momentul prezent este infinit de scurt; înainte să-l putem măsura, el a trecut, dar cu toate acestea va persista pentru eternitate. Această mișcare și schimbare a fost numită de chinezi Tao, deși în realitate nu există nicio mișcare, întrucât momentul este singura realitate și nu există nimic în afară de el în funcție de care putem spune că acesta se mișcă. De aceea putem spune despre moment că este în același timp în continuă mișcare și într-un continuu repaus.

Ce putem face pentru a fi în acord cu acest Tao? Un înțelept a spus odată: Cu cât vom *încerca* să fim în acord

cu Tao, cu atât ne vom îndepărta de el. Doar că nu avea pe de-a-ntregul dreptate. Lucrul curios e că nu putem fi în dezacord cu Tao nici dacă vrem; chiar dacă gândurile pot fugi în trecut sau în viitor, ele nu pot evada din momentul prezent. Oricât de departe în trecut sau în viitor încearcă să scape, niciodată nu se pot separa de momentul actual, deoarece gândurile însele aparțin prezentului; ele formează, la fel ca toate celelalte lucruri existente, mișcarea continuă a vieții care este Tao. Tu poți crede că ești în dezacord cu viața și cu eternul Acum; dar nu poți fi, întrucât tu ești viața și exiști Acum – altfel nu ai fi aici. Astfel, acest Tao infinit e ceva de care nici nu poți să fugi, nici nu îl poți prinde; nu e ceva de care te poți apropia sau depărta; el *este* și tu ești el. Așadar, devino ceea ce ești.